

Література

1. Лантух Н. А., Нагаїв В. М. О способах формирования коммуникативной компетенции в профессиональной сфере деятельности // *Филологические студии*. – 2001. – №2. – С. 94-99.
2. Мильтруд Р. П. Коммуникативность языка и обучение разговорной грамматике // *Иностранные языки в школе*. – 2002. – №2. – С. 15-21.
3. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранным языкам // *Иностранные языки в школе*. – 2002. – №4. – С. 9-15.
4. *Marion Williams, Robert L. Burden. Psychology for Language Teachers: a Social Constructivist Approach*. – Cambridge: Cambridge University Press. – 1997. – 240 p.
5. *Modern Languages: Learning, Teaching, Assessment. A Common European Framework of Reference Council of Europe Educational Committee*. – Strasbourg, 1998. – 224 p.

Н. Є. Герасимова

До питання розв'язання внутрішньоособистісних конфліктів у майбутніх спеціалістів

Одним із важливих елементів підготовки майбутніх спеціалістів є попередження негативних явищ у студентських колективах, зокрема, своєчасне вирішення їх внутрішньо особистісних конфліктів у період адаптації до умов ВНЗ. Різні аспекти проблеми внутрішньо особистісних конфліктів, їхніх джерел, шляхів подолання були предметом вивчення як у вітчизняних, так і у зарубіжних вчених (Ю. О. Александровський, В. Є. Василюк, Є. О. Донченко й Т. М. Титаренко, О. І. Захаров, К. С. Калмикова, О. М. Леонтьєв, Г. В. Ложкін, О. Р. Лурія, В. М. М'ясищев, М. І. Пірен, Н. І. Пов'якель, В. В. Столін, Є. В. Фанталова, В. Франкл, З. Фрейд, К. Хорні, А. І. Шпілов та ін.). Водночас ряд теоретичних і прикладних аспектів цієї проблеми залишаються поки що недостатньо з'ясованими. Особливої уваги вимагає, зокрема, встановлення взаємозв'язку між видами внутрішньо особистісних конфліктів та механізмами психологічного захисту, визначення дезадаптаційних чинників, які зумовлюють внутрішньо особистісні конфлікти студентів, розробка корекційних заходів з метою прискорення адаптації і запобігання дезадаптації до умов ВНЗ.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні сутності внутрішньо особистісних конфліктів у майбутніх спеціалістів у процесі їх адаптації до умов ВНЗ та в розробленні методів, шляхів запобігання й усунення цих конфліктів. **Методи дослідження.** Теоретичний аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, педагогічне спостереження, бесіда, діагностика механізмів психологічного захисту (за Р. Плутчиком), акцентуації характеру (за К. Леонгардом), міжособистісних стосунків (за Т. Лірі), ціннісних орієнтацій (за М. Рокічем), дезадаптаційних чинників у системі «студент – ВНЗ».

У результаті бесід та самозвітів студентів, що взяли участь в експерименті (n=250), нами проаналізовано частоту прояву внутрішньо особистісних конфліктів на різних курсах. Зазначимо, що найбільшу кількість цього конфлікту зафіксовано на 1 та 5-му курсах навчання. Розподіл усереднених відсоткових значень показників зазначеного конфлікту (від загальної кількості студентів) виявили таку картину:

на першому курсі – 8,9%, 2-му – 1,8%, 3-му – 6,4%, 4-му – 4,5%, 5-му – 6,5%. Здійснений аналіз показав наявність окремих різновидів зазначених конфліктів, які характерні для різних курсів навчання. Так, у студентів 1-го курсу спостерігався такий розподіл: «адаптаційного» – 5%, «рольового» – 28%, «мотиваційного» – 36%, «морального» – 38%, «нереалізованого бажання» – 48%, «неадекватної самооцінки» – 40%. Розподіл аналогічних показників у вибірці студентів 5-го курсу склав відповідно: «адаптаційного» – 32%, «рольового» – 22%, «мотиваційного» – 20%, «морального» – 18%, «нереалізованого бажання» – 20%, «неадекватної самооцінки» – 25%. Зведені результати з дослідження засобів розв'язання внутрішньо особистісних конфліктів у студентів ВНЗ відображені в таблиці 1.

Аналіз наведених наукових підходів показав, що зазначена проблема характеризується різноманіттям поглядів, недостатньою цілісністю, строкатістю термінології. Зокрема, не розкриті механізми функціонування внутрішньо особистісних конфліктів у юнацькому віці та специфіку соціально-психологічної адаптації студентів до умов навчання у ВНЗ.

Таблиця 1

Засоби розв'язання внутрішньоособистісних конфліктів

Засіб розв'язання	Зміст дій
Компроміс	Зробити вибір на користь якогось варіанта і приступити до його реалізації.
Відхід	Усунення себе від розв'язання проблеми.
Переорієнтація	Зміна домагань щодо об'єкта, який викликав внутрішню проблему.
Сублімація	Переведення психічної енергії в інші сфери діяльності: творчість, спорт, музика і т. п.
Ідеалізація	Замріяність, фантазії, втеча від дійсності.
Витіснення	Придушення почуттів, спрямувань, бажань.
Корекція	Зміна Я-концепції у напрямі досягнення адекватного уявлення про себе.

Ми підтримуємо точку зору тих фахівців, які вважають, що цю проблему ще не розв'язано, внаслідок чого існує чимало термінологічних непорозумінь.

І. В. Герасимова

До питання щодо актів процесу комунікації

У науковій літературі визначилися два підходи щодо вивчення готовності до професійної діяльності майбутніх менеджерів: функціональний (за якого виявляють передусім процесуальні якості, безпосередньо значущі в діяльності) і особистісний (який пропонує вивчення готовності як комплексу інтегрованих, але різно-рідних властивостей, що розрізняються за їх місцем у регуляції діяльності).

Розрізняють процес комунікації і її складові акти. Основні акти процесу комунікації полягають у досягненні соціальної спільності при збереженні індивідуальності кожного її елементу. В окремих актах комунікації реалізуються управлінська, інформативна, емотивна і фатична функції; перша з них генетично і структурно початкова. За співвідношенням цих функцій умовно виділяються: повідомлення спонукальні – переконання, навіювання, наказ, прохання; повідомлення інформати-

вні – передача реальних або вигаданих відомостей; повідомлення експресивні – збудження емоційного переживання; повідомлення фатичні – встановлення й підтримка контакту. Крім того, комунікативні процеси і акти можна класифікувати й за іншими ознаками. Так, вони розрізняються: за типом відносин між учасниками – комунікація міжособистісна, публічна, масова; за засобами – комунікація мовна (письмова й усна), паралінгвістична (жести, міміка, мелодія), речовинно-знакова (продукти виробництва, образотворчого мистецтва) [3].

В. І. Войтко комунікацію визначає як фундаментальну ознаку людської культури, яка полягає в інтенсивному взаємодіюванні людей на основі обміну різного роду інформацією. Комунікація в тій чи тій формі супроводжує кожний акт життєдіяльності людини. Вона здійснюється на основі певних знакових систем (насамперед природної мови – основи знакового багатства культури), вироблених тією чи іншою людською спільнотою і зафіксованих в індивідуальній і колективній пам'яті. Прикметною ознакою комунікативних процесів є їх неперервне кількісне та якісне зростання в часі, зумовлене всезагальним прогресом людства, постійне розширення їх географічного та ідеологічного простору, підсилене в останні десятиріччя стрімким розвитком технічних засобів збереження й переробки інформації. Комунікація має місце у всіх сферах життєдіяльності людського суспільства – від великих колективів і до тих шарів особистісного життя, де вона здійснюється на основі так званої внутрішньої мови – інтеріоризованої та індивідуалізованої версії тієї природної мови, якою спілкуються в людських групах. Сучасна наука досліджує її в контексті зв'язаних з нею явищ людської психіки (відчуття, сприймання, розуміння у зв'язку з комунікативною активністю людини). Значне місце в цих дослідженнях посідає психолінгвістика, що розглядає закономірності мовного висловлювання [2]. Саме комунікація та комунікативні уміння забезпечують здійснення будь-якої фахової діяльності.

Визначаючи вирішальну роль комунікативних умінь у професійній діяльності менеджера, ми вважаємо, що: комунікативні уміння формуються й розвиваються в умовах безпосередньої людської взаємодії; комунікативні уміння – це комплекс наявних знань, вербальних і невербальних навичок спілкування; кожний із суб'єктів комунікації має у своєму розпорядженні окреме смислове поле або систему знань. Вони з різним акцентом використовують основні канали переробки інформації та способи дії їх на іншу людину. Комунікативні уміння відображають наступні цілі спілкування: контактну – встановлення контакту, як стану взаємної готовності до прийому і передачі повідомлення; інформаційну – передача й отримання відомостей, обмін думками; спонукальну – напрям активності партнера на виявлення тих чи тих дій; координаційну – взаємне орієнтування й узгодження дій; емпатійну – сприйняття й розуміння емоційного стану партнера через спілкування, його відчуття; рефлексію – осмислення людиною власних дій, самоаналіз, роздуми про власний душевний стан.

Оволодіння професійною діяльністю передбачає у майбутніх менеджерів готовність до застосування комунікативних умінь при розв'язанні різних завдань, зв'язаних із особистісними функціями вибору, рефлексією, змістоутворенням, організаційними й іншими функціями менеджера.